

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte torsdag 19 september 1946 kl. 10.

Formann: Terje Wold.

Formannen foretok navneopprop. Fraværende var herrene Trødal (og Sundt; overstrøket)

Formannen: Foruten komiteens medlemmer møter utenriksministeren og av tjenestemenn fra Utenriksdepartementet, utenriksråd Prebensen, ekspedisjonssjef Rolf Andersen og byråsjef Nygaard. Jeg gjør oppmerksom på reglementets paragraf 53, hvorefter det skal utvises taushetsplikt fra medlemmene med hensyn til det som behandles for lukkede dører i den utvidede utenrikskomite.

Møtet er sammenkalt fordi utenriksministeren gjerne ønsker å gi den utvidede utenrikskomite en redegjørelse dels angående det som er hendt på fredskonferansen i Paris, og dels også angående visse utenrikspolitiske saker. Jeg gir ordet til utenriksministeren.

Statsråd Lange: Jeg vil gjerne først forsøke å gi en kort oversikt over forhandlingenes gang på konferansen i Paris, og spesielt da komme inn på det standpunkt som den norske delegasjon ved forskjellige anledninger har tatt der nede. Senere vil jeg gjerne få lov til å redegjøre for hvordan en del av de saker som ble omtalt i et tidligere møte her, slike ting som de norsk-danske Grønlandsforhandlinger, arkivoppgjørene med Danmark og Sverige, de norsk-sovjetrussiske grenseforhandlinger og enkelte andre spørsmål, står i øyeblikket, slik at komiteen kan være a jour med det.

Fredskonferansen i Paris omfatter jo, som det vil være komiteen kjent, foruten de 4 innbydermakter - altså 4 av de 5 medlemmer i utenriksrådet som står som innbydere - 17 andre stater. Begrensningen er tatt etter de av De Forente Nasjoner som har bidratt til krigføringen med vesentlige militære styrker. Det viser seg at av de 21 stater som på dette grunnlag er innbudt til fredskonferansen, har alle unntagen Norge på et eller annet tidspunkt erklært krig mot en eller flere av de 5 stater som det er fredskonferansens oppgave, ikke å sluttbehandle fredstraktatene med, men å uttale seg om utkastene til fredstraktater med. Dette at vi ikke har erklært krig overfor noen av de stater som det skal slutes fred med, eller diskuteres fredstraktater med i Paris, gjør at vi står i en særstilling i forhold til alle de andre stater på konferansen, for såvidt som vi ikke er medlemmer av noen av de egentlige traktatkommisjoner.

De kommisjoner konferansen har delt seg i, er en territorial og politisk kommisjon, som det kalles, for hver av de 5 stater. Dessuten en økonomisk kommisjon for Finland, Romania, Bulgaria og Ungarn, og en økonomisk

kommisjon for Italia. I ingen av disse 7 kommisjoner er Norge representert. Der er bare representert de stater som har erklært krig og vært i formell krigstilstand med hvert enkelt av landene.

De kommisjoner Norge er med i av de faste kommisjoner, er for det første generalkommisjonen, som har vist seg å bli en fullstendig betydningsløs kommisjon. I utkastet fra innbydermaktene, slik det ble forelagt og vedtatt, fikk man det inntrykk at generalkommisjonen skulle være noe tilsvarende The Steering Committee på De Forente Nasjoners generalforsamling. Det står at dens oppgave skal være å koordinere samtlige øvrige kommisjoners arbeid, men i praksis er det blitt til at det koordineringsarbeidet utføres i et meget mindre kollegium, nemlig i konferansens sekretariat, som består av representanter for de 4 innbydermakter og 4 andre makter, valgt av konferansen. For min del tror jeg at det er en praktisk og hensiktsmessig ordning at dette koordineringsarbeidet utføres i dette mindre kollegiet. Det er alltid lettere å komme til resultater når man er 8 enn når man er 21, og noe som er enda vesentligere: Det er meget lettere å komme til resultater når man forhandler for lukkede dører, enn når man forhandler med hele verdenspressen til stede. Det spørsmålet om offentlighet i forhandlingene skal jeg forresten komme tilbake til litt senere.

De andre 2 kommisjoner hvor Norge er representert, er militærkommisjonen, hvor alle stater som er innbudt til konferansen har sete, og den såkalte juridiske og redaksjonskomite, som nå gjennom praksis har fått i mandat å avgi uttalelser om juridiske tvilsspørsmål, men som får som sin vesentlige oppgave å finpusse traktattekstene når de foreligger utformet fra de forskjellige kommisjoner.

Men jeg understreker igjen at de traktatutkast som kommer til å foreligge som resultat av forhandlingene i Paris, ikke er annet og mere enn anbefalinger fra de 21 stater som der er representert, og at det er de 4 innbydermakter som, etterat Paris-konferansen er ferdig, og etter den avtale som de kom frem til under et av møtene i Paris her i forrige måned, skal sluttbehandle dem under møter som de har bestemt seg for å holde samtidig med F.N.s generalforsamling i New York - altså en gang i oktober eller november måned.

Vi står med andre ord som en slags observatører der nede, fordi vi ikke medmindre vi selv forlanger det, møter i noen av traktatkommisjonene.

Jeg vil da, for å gjøre det så kort som mulig, ta det kronologisk det som er skjedd der nede. Det skulle vel ikke være nødvendig overfor komiteen her å regne opp nøyaktig hvilke stater det er som deltar, det går jeg ut fra at komiteens medlemmer er orientert om.

Stadiene i konferansens arbeide kan en si er disse: Først generaldebatten hvor samtlige hoveddelegerte, altså samtlige formenn i delegasjonene, holdt mere prinsipielle

innlegg om sitt syn på konferansen og dens oppgaver og på de retningslinjer som burde legges til grunn for dens arbeide. Parallelt med generaldebatten hadde vi så i en ad hoc reglementskommisjon hvor samtlige delegasjoner var representert, debatten om vedtagelsen av selve konferansens reglement. Først da den debatten var over og reglementet etter fornyet debatt i plenarforsamlingen var vedtatt, ble de forskjellige kommisjoner konstituert slik som jeg nevnte, og vi er nu i den fase i forhandlingene der nede hvor arbeidet foregår i kommisjonene, der holdes ikke plenarmøter. Men samtidig med at kommisjonene ble konstituert og begynte sitt arbeide, fikk de 5 fiendestater anledning til i generalkonferansen å komme frem med sine merknader til de traktatutkast som forelå fra de 4, og dessuten fikk en del stater som ikke er medlemmer av konferansen, men som konferansen etter til dels nokså lang debatt vedtok å innby til å komme til stede og gjøre gjeldende sitt syn på forskjellige spørsmål, høve til å legge frem dette synet også i generalkonferansen. Det var Egypt, Cuba, Mexico, Albania og Iran. Og endelig fikk Østerrike høve til å legge frem sine merknader på et bestemt punkt, det gjaldt grensespørsmålet mellom Østerrike og Italia i traktatutkastet for Italia.

Etter den timeplan som nu er satt, skal det stadium vi nu er i, kommisjonsstadiet, være avsluttet senest 5 oktober. Da skal de forskjellige kommisjoner ha avgitt sine rapporter til generalkonferansen og så er det regnet 10 dager - fra 5 - 15 oktober til debatten i plenarforsamlingen om rapportene, d.v.s. om innstillingene fra de forskjellige kommisjoner, og i det stadiet, når de kommer opp for plenarforsamlingen, blir det først at Norge, som ikke har vært medlem hverken av de territoriale eller de økonomiske kommisjoner, får høve til å markere sitt standpunkt til de eventuelle stridsspørsmål som da enda måtte bestå, og som vil komme til uttrykk i form av flertalls- og mindretallsinnstillinger fra kommisjonene. Og da kan det også, fordi vi ikke har hatt anledning til å ta standpunkt under kommisjonsforhandlingene, bli spørsmål om å begrunne ved forskjellige høve den stemmegivning som vi da bestemmer oss for.

Det stadium i konferansens arbeid hvor vi har hatt høve til å delta aktivt ved siden av hovedinnlegget i plenarforsamlingen, var under forhandlingene i reglementskommisjonen, og alt der kom jo de motsetningene som gjør arbeidet på konferansen så vanskelig som det faktisk er, ganske klart til uttrykk. På punkt etter punkt under debattene i reglementskommisjonen kom det til tildels meget voldsomme sammenstøt, slik at atmosfæren fra tid til annen var alt annet enn hyggelig, og ikke bare journalistene, som jo alltid værers sensasjon, men også svært mange av oss som satt der som delegerte i møtene, spurte oss selv iblant når et møte var over uten at man kom til et resultat: Blir det brudd? Går konferansen fra

hverandre, eller greier vi å komme videre? Så pass skarpe var motsetningene på visse tidspunkt. Og der kommer jeg tilbake til dette med offentligheten i forhandlingene. På et meget tidlig møte, ja på det første konstituerende møte i generalkommisjonen, fremmet Byrnes på vegne av den amerikanske delegasjon med øyeblikkelig tilslutning fra Molotov på vegne av sovjetdelegasjonen, forslag om at ikke bare plenarkonferansens forhandlinger, som selvfølgelig var, skulle være åpne for publikum og presse, men også alle kommisjonens møter. Det er siden i praksis fortolket dit hen at også underkommisjonsmøter skal være åpne for publikum og verdenspressen. Helt umiddelbart kan man si at det er det eneste riktige og tiltalende at debattene foregår i full offentlighet, men jeg tror ikke det er mange av konferansens deltagere idag som ikke er klar over at det allikevel var en feil som der ble gjort, fordi resultatet har vist seg å bli at de innlegg som holdes, holdes mer med tanke på at de skal leses av det hjemlige publikum enn som innlegg adressert til de andre forhandlere på konferansen. På en konferanse hvor utgangsstillingen er den at der består ganske skarpe motsetninger på vesentlige punkter, og hvor derfor den eneste mulighet for resultat er en vilje til kompromiss fra alle sider, er det uendelig meget vanskeligere, når man først har engasjert seg og sin prestisje offentlig på alle punkter, da etterpå å gjøre de innrømmelser som det vil bli nødvendig å gjøre fra alle sider, hvis man skal komme fram til noe nær enstemmige innstillinger fra Pariskonferansen. Nå, det er en ting som er gjort, og når det ennå er mange som spør seg selv Hvordan i all verdens rike skal det bli mulig å holde denne timeplanen? så har dette offentlighetsprinsippet nok en god del av ansvaret for det.

I reglementskomisjonen var stillingen den at fra en del av de innbudte 17 ble det fra første øyeblikk av reist en aksjon for å slå fast at Pariskonferansen var suveren i forhold til alle foreliggende forslag fra de fire innbydermakter. De som drev aksjonen med størst iver, var den australske delegasjon ledet av utenriksminister dr. Evatt, den nederlandske delegasjon, den brasilianske og den new zealandske, men med tilslutning fra de fleste andre representanter for små og mellomstore stater. Deres synspunkt ble utformet i forslaget om for det første at konferansen skulle stå helt fritt i valget av sin president eller sine presidenter, uten å behøve å ta noe hensyn til det forslag som forelå fra innbydermaktene, om at presidentverdigheten skulle gå på omgang mellom de fem medlemmer av utenriksministerrådet - der ble også Kina tatt med. Det kom til uttrykk igjen og mest outrert i forslaget om at konferansens anbefalinger, rekommandasjoner, skulle vedtas med alminnelig flertall, mens forslaget som forelå fra innbydermaktene, var at det skulle kreves to tredjedels flertall for at et vedtak skulle gjelde som rekommandasjon

og dermed gå videre til de fire som en anbefaling de da var forpliktet til å ta alvorlig hensyn til.

I denne striden tok den norske delegasjon konsekvent det standpunkt at på en internasjonal konferanse nytter det ikke å hevde det synspunkt at hver stemme veier nøyaktig likt. Det ble gjort forsøk i argumentasjonen på å si at man måtte følge det demokratiske prinsipp fra ethvert nasjonalt parlament, fra enhver nasjonal avstemning innenfor en enkelt stats område, hvor hver stemme skulle veie likt. Til det svarte jeg i et innlegg i generalkommisjonen at det etter den norske delegasjons mening var et urealistisk standpunkt. All den stund det er så stor forskjell, ikke bare i folketall, men ikke minst i økonomisk, politisk og militær makt som der er mellom statene, er det rimelig og riktig at det legges større vekt på stormaktenes holdning, at de får større innflydelse, og dermed også større ansvar enn de små stater. Og jeg sa videre at situasjonen i verden i dag både hvor det gjelder fredskonferansen i Paris, og hvor det gjelder hele det internasjonale arbeid, slik vi nå prøver å organisere det i de Forenede Nasjoner, i virkeligheten er betinget av at stormaktene greier å nå frem til et tillitsfullt samarbeid, og at det ikke tjente noen fornuftig hensikt, og slett ikke tjente til å fremme muligheten for et godt arbeid på konferansen i Paris, om man så bort fra den realitet, eller forsøkte å konstruere opp et slags prinsipielt motsetningsforhold mellom de små stater som sådanne og stormaktene som sådanne. Derfor stemte vi for de 4 stores forslag hvor det gjaldt presidentordningen, og det ble også resultatet som til slutt ble vedtatt mot 8 stemmer, idet alle de 4 store holdt sammen.

Vi hevdet også prinsipalt at vi hadde ingen innvending i og for seg å gjøre mot at det skulle kreves 2/3 flertall for rekommandasjoner fra konferansen, ut fra den ganske enkle tankegang at skulle en sånn anbefaling virkelig ha noen vekt, måtte det minst være 2/3 som var enig om den. Helst burde den være så nær enstemmighet som mulig. Jo nærmere enstemmighet en slik innstilling var, desto større vekt ville den ha. Da det så fra alle de andre små statenes side ble hevdet meget sterkt at da kunne man risikere at overhodet ingen anbefaling kom istand, sa jeg fra at et kompromissforslag som den engelske delegasjon hadde fremmet om at man også skulle anerkjenne en slags annenklasses rekommandasjon, som bare var vedtatt ved alminnelig flertall, ville vi synes var en brukbar løsning, og at vi håpet og regnet med at den kanskje kunne samle flertall. Det viste det seg at den ikke gjorde. Da ble det fra fransk side etter underhåndstilskyndelse fra oss fremsatt et annen mellomforslag, som gikk ut på at det skulle vedtas anbefalinger med 2/3 flertall, og at vedtak som bare oppnådde alminnelig flertall - hvis en av de statene som hadde stemt for det forlangte det - skulle gå videre til utenriksministerrådet, som da skulle være forpliktet til å

ta det under alvorlig overveielse. Det forslag ble etter nokså lang debatt til slutt akseptert av Sovjet-delegasjonen, og da det ble stillet under votering, stemte vi for det. Ved siden av Sovjetsamveldet, Ukraina, Hvite-Russland, Tsjekkoslovakia, Jugoslavia og Polen var det Frankrike som forslagsstiller og Norge, som i debatten hadde ordet til fordel for forslaget, som stemte for forslaget. Det falt allikevel mot disse 8 stemmer. Da så det engelske kompromissforslag, som etter vår oppfatning i realiteten bare lå et hår fra det franske mellomforslag, ble satt under votering, stemte vi for det, ut fra det resonnement - som jeg siden i en samtale med Molotov forklarte ham - at kan man ikke få det man synes er det beste, bruker vi i alminnelighet i norsk parlamentarisk praksis å stemme subsidiært for det nest beste, når realiteten praktisk talt er den samme. Det førte til at vi i den votering fikk den konstellasjon som så ved noen senere høve har gått igjen, et flertall på 15 ved den endelige votering, hvor Frankrike også stemte for det britiske kompromissforslag, mot de 6 som praktisk talt alltid sto sammen: Sovjet og de andre som jeg nevnte i umiddelbar sammenheng med det.

Etter det resultat i reglementskommisjonen var den alminnelige oppfatning at i plenarmøtet dagen etter ville det bli votering med en gang. Denne oppfatning var i den grad grunnfestet at da møtet ble satt ville Bidault, som fungerte som president, uten videre gå over til avstemning, og avstemningen var alt begynt. Men så viste det seg at Sovjet-delegasjonen hadde vært litt sent ute, og i siste øyeblikk før voteringen for alvor kom igang, forlangte Molotov ordet og tok så hele debatten fra reglementskommisjonen opp igjen, med hele argumentasjonen derfra om at man holdt på det som var innstillingen fra de 4 store uten endringer, og måtte forlange 2/3 flertall forat rekommandasjonene overhodet kunne vedtas og gå videre til utenriksministerrådet, og vi fikk en langvarig og tildels temmelig skarp debatt igjen i plenarkonferansen, som allikevel endte med det samme resultat som i reglementskommisjonen. Hverken franskmennene eller vi, som i grunnen var de eneste som ikke fra først av hadde holdt prinsipielt på det britiske endringsforslag, fant noen grunn til, når først reglementskommisjonen, hvor alle stater var representert ved ansvarlige delegasjonsledere, hadde tatt sitt standpunkt, da å forandre standpunkt i generalforsamlingen. Og resultatet ble altså da igjen at reglementet ble vedtatt på de punkter hvor der var strid om det med 15 mot 6 stemmer.

Ellers hadde vi den konfigurasjon 15 mot 6 ved et par høve hvor det gjaldt spørsmålet om hvilke stater skulle ha anledning til å bli hørt på konferansen, idet Sovjet-Samveldet blandt annet satte seg imot at Østerrike skulle få anledning til å ta ordet, og det ble da vedtatt med de 15 mot 6 stemmene. Det er mulig at det også skjedde ved

noen av de andre land, det husker jeg i øyeblikket ikke, og det har jo heller ingen vesentlig interesse.

Med hensyn til vår holdning overfor kommisjonene, så ble det under debatten i reglementskommisjonen åpnet adgang for en hvilken som helst delegasjon som ikke var representert i en eller annen kommisjon, hvis den ønsket å uttale seg om et bestemt spørsmål, til å anmelde det til kommisjonspresidenten og forlange å bli hørt, og da skulle kommisjonen også gi det høve. Vi fant ut at der ikke var noen grunn for oss til å komplisere debattene ved å melde oss med spesialstandpunkter i de forskjellige traktatkommisjoner. Situasjonen da kommisjonsarbeidet for alvor kom igang, var nemlig den at der forelå allerede 235 endringsforslag, hvorav den australske delegasjon alene hadde fremmet noe slikt som 130 eller 135, og vi fant da at i dette hav av endringsforslag var det ingen grunn for oss til å yde bidrag til å forlenge debattene ytterligere, så meget mere som hvis en fremmet et endringsforslag, så måtte en også forlange å være tilstede ikke bare når det ble fremsatt, men også inntil det var sluttbehandlet, og slik som vår delegasjon var sammensatt, ut fra den forutsetning at vi ikke kom til å bli med i noen av disse traktatkommisjoner, hadde vi simpelthen ikke mannskap til å makte en slik oppgave, rent bortsett fra at mange av de spørsmål som de territoriale og politiske kommisjoner behandler, er i den grad ømtålelige at det ikke var noe ønskemål å skulle behøve å gripe inn og stikke hånden inn i et hvepsebol i den anledning.

Vi har derfor, hvor det gjaldt denne adgangen til å forlange å bli hørt, innskrenket oss til å forlange å bli hørt og lagt frem våre erstatningskrav i den økonomiske kommisjon for Italia, og vi har til den økonomiske kommisjon for Italia og til den økonomiske kommisjon for de andre land, fremmet et enkelt endringsforslag bare for å sikre at norske statsborgere ikke skulle komme i en slette stilling hvor det gjaldt forsvaret av patentrettigheter og forfatterrettigheter og lignende rettigheter enn noen av de andre medlemmer. Det var rett og slett en redaksjonell endring det dreiet seg om. I det foreliggende utkast sto det at borgere av stater som hadde brutt den diplomatiske forbindelse skulle ha den og den behandling. Nu var jo situasjonen i Norge den at initiativet til bruddet av den diplomatiske forbindelse ofte kom fra den annen kant og ikke fra norsk side, og det standpunkt vi hevdet var at det skulle hete: «stater hvor den diplomatiske forbindelse har vært brutt». Det er da også blitt akseptert, og dermed er også norske borgeres rettigheter kommet på like linje med alle de andre deltagende staters rettigheter.

Hvor det gjelder erstatningskravet overfor Italia, er det nødvendig å gi en liten forklaring, så meget mere som jeg, da delegasjonen reiste nedover, var av den oppfatning etter det som forelå av materiale i Utenriksdepartementets

krigsoppgjørsavdeling, at vi ikke hadde erstatningskrav i egentligste forstand å gjøre gjeldende overfor Italia. Det viste seg å bero på en stor misforståelse, idet Nortraship i London allerede i februar og mars i år har sendt til Handelsdepartementet oppgaver over de skib som er senket påviselig ved italienske krigshandlinger, og de tap som det har påført oss, utregnet etter samme prinsipper som de vi har gjort gjeldende i våre erstatningskrav på Tyskland. Og det viste seg da, når vi først fikk disse oppgavene, som altså av en grunn som ennå ikke er oppklart, ikke er kommet videre fra Handelsdepartementet til Utenriksdepartementet - vi fikk dem direkte fra Nortraship på forespørsel fra Paris - at de tap som norsk skibsfart har lidt, kan beregnes til et minimum av 5 millioner pund eller, etter den kurs som brukes der nede, 24 ½ million U.S. dollars. Vi fremmet det kravet ikke minst med sikte på at vår holdning i Paris på denne konferansen jo må stå i samsvar med den holdning vi alt har inntatt i våre erstatningskrav overfor Tyskland, og det vi kommer til å hevde når vi en gang kommer så langt som til forhandlingene med Tyskland. Men vi formet vårt innlegg meget forsiktig, fordi vi er på det rene med at noen større utsikt til å få denne erstatning er det ikke, og fordi vi heller ikke ønsker gjennom å fremme et krav på en ubehagelig måte å forspille det gode forhold som vi har til det nye Italias regjering. Derfor formet vi innlegget slik, at hvis Italia ble pålagt å yde krigserstatning helt eller delvis, så må det beløp som er nevnt, legges til grunn for den norske stats erstatningskrav. Når det gjelder spørsmålet om når og på hvilken måte Italia skal dekke det beløp som ved den endelige beslutning måtte falle på Norges del, er den norske regjering rede til å ta alt tilbørlig hensyn både til Italias vanskelige stilling idag og til Italias egen deltagelse i sluttkampen mot Tyskland. «Den norske regjering vil derfor hverken insistere på at det i traktaten blir fastsatt noen bestemt forfallsdag eller noen bestemt betalingsmåte for det norske erstatningskravs vedkommende, men vil, hvis det ikke blir truffet en ordning med fellesoppgjør gjennom et sentralorgan, søke å løse disse spørsmål gjennom direkte forhandlinger med den italienske regjering». Vi har ikke fått noen reaksjon hittil fra italiensk side på at kravet ble fremmet, til tross for at det jo kunne komme noe overraskende, etter at jeg i et intervju på forhånd på direkte spørsmål hadde sagt, at vi ikke hadde erstatningskrav av vesentlig betydning å fremme overfor Italia.

Det annet vi gjorde gjeldende, var at etter vår oppfatning måtte den utformning av traktaten som forelå i forslagene, åpne oss adgang til gjennom direkte diplomatiske forhandlinger med den italienske regjering å få gjort opp de tilgodehavender som vi har på kompensasjonsforretninger, våpen mot fisk, fra tiden umiddelbart før krigsutbruddet, og også våre krav om erstatning for krigsskader påført norske borgeres eiendom i

Italia. Og slik som situasjonen lå an da jeg reiste fra Paris, lot det til å være på det rene at utformningen av bestemmelsen om disse ting, om erstatning for krigsskader, ikke skulle være til hinder for at vi fremmet disse krav direkte over for Italia, og ikke behøvde å gjøre dem gjeldende som erstatningskrav i egentligste forstand på konferansen i Paris.

For øyeblikket arbeider nå delegasjonen der nede som observatører, følger med i arbeidet i kommisjonene, deltar i militærkommisjonen, hvor der forøvrig praktisk talt ikke har forekommet dissenser, og deltar i den juridiske og redaksjonelle kommisjon i det arbeid som blir pålagt dem på det nåværende stadium - å avgi uttalelser om juridiske tvilsspørsmål - og det er meningen når jeg kommer derved igjen den 2 oktober, og håper å ha utenrikskomiteens formann med meg, at vi da skal ha oversikt nok til å kunne ta standpunkt til hvordan vi skal votere i de stridsspørsmål som da måtte stå igjen som uløste, og hvordan vi da skal grunngi vår votering, om det skulle vise seg nødvendig. Det er den beretning jeg for ikke å være for lang kan gi om Paris-konferansen.

Hvis jeg skulle si et par ord til slutt om selve det inntrykk en får av forholdet mellom stormaktene gjennom forhandlingene i Paris, så kan jeg si det slik, at det er ganske klart, at ingen ønsker noen krig eller bevisst arbeider for en krig, men det som er lite hyggelig, og som gjør at det er ikke så lite av en nervepåkjenning å være der nede, fordi atmosfæren er så lite hyggelig, det er at der hersker en slik mistillit gjensidig, at en får inntrykk av at det som skjer på konferansen i Paris i øyeblikket, er at en fra begge sider prøver å sikre seg de best mulige utgangsposisjoner for den eventualitet som ingen ønsker, men som alle frykter, at det tross alt ikke skal lykkes å komme frem til et varig samarbeid, og at en, ikke i de nærmeste år men i en noe fjernere fremtid, står overfor et oppgjør mellom øst og vest. Man får det inntrykk at det er den mere eller mindre underliggende forutsetning på alle kanter, og det er jo ikke noe hyggelig. På den annen side viser det jo med dobbelt tyngde hvor nødvendig det er at vi, der hvor vi har anledning til det, og det blir etter min mening først og fremst i de Forente Nasjoner og dets forskjellige organer, gjør en så aktiv innsats som vi på noen måte kan for å hjelpe til å overvinne den gjensidige mistenksomhet og for gjennom utbyggingen, ikke minst av de organer under FN som skal arbeide med løsningen av rent konkrete menneskelige oppgaver, om jeg skal si det på den måten, som Food and Agricultural Organization (FAO), som videreføringen av UNRA's arbeide, for bare å ta de to eksempler, å hjelpe til å utvikle samarbeidsvaner, samarbeidsteknikk, og gjennom praktisk samarbeid også gjensidig tillit.

De som deltok i UNRA-konferansen i Genève, som ble holdt samtidig med Paris-konferansen, både de norske som

deltok der og Philip Noel Baker, som også deltok dernede, og som jeg snakket med, sa at atmosfæren der var en ganske annen, og at samarbeidet mellom russerne og engelskmennene og amerikanerne og de andre gikk meget lettere og med meget større tillit enn på Paris-konferansen. Og det er helt klart så vidt jeg kan skjønne av det en har sett fra FAO-kongressen i København, at det der også gikk meget lettere. Nå kan man si at det kunne skyldes at der var Sovjet-Samveldet ikke selv representert, men der var jo representert mange av de stater som har den samme holdning til de generelle utenrikspolitisk problemer som Sovjet-Samveldet har, og det sluttet jo med en enstemmig og innstendig oppfordring til Sovjet-Samveldet om å bli med i det faste World Food Board som det nå er meningen å opprette.

Når jeg nå skal gå over til å gi en kort oversikt over enkelte av de saker som jeg nevnte i en tidligere redegjørelse her i komiteen, så vil jeg begynne med de norsk-danske forhandlinger om Grønland. Der var det standpunkt vi var kommet til i samråd med komiteen her og med Stortinget, at vi ikke ville oppsi Grønlands-avtalen, men ville foreslå den forlenget uforandret for 20 år til, det skrev jeg om til utenriksminister Gustav Rasmussen i slutten av juli måned. Men mitt brev til ham om det krysset med en instruks til den danske minister i Oslo fra det danske utenriksdepartement om at man fra dansk side ønsket oppsigelsesfristen forlenget et år for i løpet av det året å ha mulighet for å forhandle om visse endringer som man fra dansk side måtte insistere på, hvis man skulle gå med på en forlengelse av Grønlands-avtalen.

Da vi hadde fått den beskjeden fra dansk side, reiste ekspedisjonssjef Andersen ned til København, for det første for å forklare nærmere det norske standpunkt overfor utenriksminister Gustav Rasmussen, og for å få nærmere rede på hvilke endringer en fra dansk side ønsket å oppnå. Det viste seg at det er endringer som griper såpass sterkt inn i norske fangstinteresser at vi kunne ikke så å si over bordet si at vi kunne gå med på dem. Vi fant at den eneste riktige løsning var at vi gikk med på denne forlengelse av oppsigelsesfristen et år, og at vi så snart som mulig nedsetter det Grønlands-utvalg som jeg nevnte i min tidligere redegjørelse, at det tar standpunkt til det vi nå vet om de danske endringsønsker, og at vi så i god tid og senest i april neste år kommer til forhandlinger med de danske forhandlere om en forlengelse av Grønlands-avtalen med minst mulig endringer. Jeg tror at vil vi i det hele tatt ha avtalen forlenget, må vi gå med på noen av de danske ønskemål, men oppgaven for det norske Grønlands-utvalg og for den forhandlingsdelegasjon som vi senere må sende ned, må være å begrunne best mulig hvorfor vi ønsker minst mulig forandringer.

Hovedønskemålet fra dansk side er en utvidelse av de områder på Øst-Grønland som helt og holdent er forbeholdt

eskimoene. De ønsker å utvide den eskimoiske bosetning og å sikre de nye eskimoiske fangstplasser en circumferens hvor ingen andre har lov til å fange enn eskimoene selv, og det gjelder til dels steder som hittil har vært norske fangstfelter. Jeg tror vi skal komme dem noe i møte der, men jeg tror vi må se å få bevart så meget som mulig av de norske fangstfelter. Men det blir da Grønlands-utvalgets oppgave først og fremst å ta standpunkt der i første omgang. Vi kommer til å be om at Stortinget vil oppnevne en representant i dette utvalget, som forutsetningen hele tiden har vært.

Når det gjelder fiskerettighetene på Vest-Grønland, ble de også tatt opp av ekspedisjonssjef Andersen, og så tok jeg dem opp i en samtale med Gustav Rasmussen da jeg allikevel var i København i en annen sammenheng i juli måned. Han ga som sitt personlige standpunkt uttrykk for meget stor velvilje overfor de norske ønskemål. Om det kommer til å bli det offisielle danske standpunkt, er ikke fullt så sikkert. Det er visse ting som er forekommet i forbindelse med de dansk-islandske forhandlinger, og med visse færøyske ønsker som kan tyde på at det allikevel blir vist en viss stramhet. Det som der spiller inn fra dansk side, er sannsynligvis hele stormaktenes basepolitikk i de arktiske områder, idet danskene er redde for - slik kan man i hvert fall fortolke en del av de opplysninger som foreligger - at hvis de innrømmer utenlandske fiskere f.eks. fra Island, som jo er utland, eller fra Norge, for utstrakte rettigheter, kan det fra nærliggende stormaktshold stilles lignende krav, supplert med krav om å holde fiskeoppsynsfartøyer i grønlandske farvann. Det er en av de ting som utvalget da må arbeide med. Gustav Rasmussen og jeg var i hvert fall enig om at vi skal gjøre alt fra begge sider for å komme frem til en vennskapelig løsning av disse spørsmålene, og han har erklært at hvis vi kunne tenke oss å komme de danske ønskemål imøte for Øst-Grønlands vedkommende, ville han for sitt vedkommende gjøre alt han kunne for at Danmark skulle komme de norske ønskemål imøte for Vest-Grønlands vedkommende.

Hvor det gjelder arkivoppgjøret, er, etter at saken jo var nevnt først her i komiteen og siden i Stortinget, det skjedd at Kirkedepartementet på budsjettet for 1946-47 førte opp 18 000 kroner til arbeid i det danske riksarkiv, og har til hensikt å ta opp spørsmålet om en tilleggsbevilgning på 50 000 kroner til arkivarbeid, derav 30 000 kroner til arbeid i det danske riksarkiv. Hvis Stortinget slutter seg til Kirkedepartementets standpunkt her, vil vi ha omtrent halvparten av det beløp som riksarkivaren regner med er nødvendig for å få fullført registreringen, som igjen er en forutsetning for at vi skal kunne få mere fra dansk side. Utenriksdepartementet har derfor bedt Kirkedepartementet ta opp med riksarkivaren spørsmålet om å få dette arbeid i gang så fort som mulig,

så at vi da, når det arbeidet er gjort, kan ta forhandlingene med Danmark opp igjen.

Hvor det gjelder arkivoppgjøret med Sverige, later det til at Kirkedepartementet vil søke en særskilt bevilgning på 20 000 kroner til registrering av norske aktstykker der, og vi har bedt om uttalelse fra de sakkyndige om det er nødvendig eller ønskelig at denne gjennomgåelse, denne registreringen, blir foretatt før vi retter noen offisiell henvendelse til den svenske regjering om forhandlinger, eller om vi kan gå på forhandlingene med en gang.

Hvor det gjelder de norsk-sovjetiske grenseforhandlinger, er det jo kjent fra et utførlig kommuniqué i avisene at den norske forhandlingsdelegasjon var i Moskva fra 1 til 17 august, og den ble der enig med de sovjetiske forhandlere om prinsippene for grenseoppgangen til neste sommer. Vi hadde jo håpet og trodd at det skulle være mulig både å føre disse forhandlinger og foreta selve grenseoppgangen alt i år, men det viste seg at man fra sovjet-hold ønsket grenseoppgangen foretatt - og det var i og for seg et helt rimelig krav - etter nøyaktig de samme prinsipper som grenseoppgangen og *grensemerkingen* er foretatt etter langs hele den sovjetiske grense ellers, og det medfører et meget større arbeid, med utarbeidelse av nye kart og med en meget mer nøyaktig oppmerking av grenselinjen enn vi noensinne har hatt overfor noen av våre nabostater, sånn at man fort kom til det resultat at det kunne ikke nytte å få gjort alt dette på ett år. Resultatet av forhandlingene ble da at man ble enig om prinsippene, om hvilke kart som skulle legges til grunn, og om at det skal arbeides videre på den måte at en blandet grensekommisjon, 5 norske og 5 sovjetiske forhandlere, skal ha et nytt møte i mars 1947 - og da håper vi ~~de~~ skal komme til Oslo - for å tilrettelegge alle praktiske detaljer for arbeidet i marken, og arbeidet i marken skal da foregå i tiden juni-august 1947, og den siste frist for den endelige undertegning av grensedokumentene er satt til 15 november 1947.

Under forhandlingene i Moskva ble det brakt på det rene at sovjet-delegasjonen ikke hadde noensomhelst fullmakt til å forhandle om andre grensespørsmål, men bare om selve grenseoppgangen og grenseoppmerkingen. Den hadde altså ingen fullmakt til å komme inn på fløtningsspørsmål, fiskeforhold og samferdselsforhold o.s.v., og den norske delegasjon har fått det inntrykk at hvis det ikke kommer et initiativ fra sovjetisk hold - og i sovjet-regjeringen vet de jo meget godt at vi ønsker forhandlinger snarest mulig om disse forhold - ville det være det riktigste at vi venter til *grensemerkingen* er helt formelt i orden, før vi tar opp spørsmålet om å få forhandlinger om disse fløtnings-, fiske- og samferdselsproblemene.

Ellers kan jeg bare nevne at det midlertidige norsk-sovjetiske militære 2 manns-utvalg som jeg nevnte det var meningen å få nedsatt, er trådt i virksomhet og har løst en

del mindre tvistespørsmål i forbindelse med forholdene langs grensen. Det alvorligste er vel at det den 17 august forekom en norsk overflyvning av sovjetisk statsområde. Det var et av Widerøes fly som var deroppe og drev passasjerflyvning, og som ikke tok det så nøye med grensen, som på noen av sine kvarters-flyturer var 7 kilometer inne på sovjetisk område, med det resultat at det først gjennom grensekommisjonen og siden gjennom ambassaden her nede ble protestert meget skarpt, og forlangt at det skulle sørges for at slik overflyvning ikke gjentok seg. Det er da tatt affære overfor Widerøes flyselskap og innskjerpet at sådant ikke må forekomme, og dessuten har man innskjerpet de norske militære myndigheter deroppe å være på vakt og passe på at slikt ikke foregår fra norske flys side.

Hvor det gjelder tømmeret i Pasvikelven, fikk vi i vår en henvendelse fra russisk hold om en del sovjetiske tømmerfløtere kunne komme inn på norsk område for å samle sammen og berge en del finskhugget tømmer som russerne tok som krigsbytte da de rykket inn i Nord-Norge, og som det gjaldt å få opp før isen la seg. Det gikk vi straks med på, med samtidig ønske om at da måtte også norske fløtere få komme inn på sovjetisk område for å berge det utvilsomt norske og norskmerkede tømmer som ligger på sovjetisk område. Det ser ut til at vi skal komme til en løsning der. I den nærmeste fremtid vil det bli arrangert en fellesreise langs Pasvikelven for den sovjetiske fløtningsledelse og norske skogfolk, hvor man håper å få avtalt i detaljer hvordan utskiftningen av dette finskhuggede og norskhuggede tømmer skal kunne foregå før isen legger seg i høst. I den nord-norske presse har det vært skrevet en del om dette tømmer, og der har det vært hevdet, bl.a. i Lofotposten, at det er en stor forsømmelse fra de norske statsmyndigheters side at de ikke har sørget for at alt dette tømmer kommer gjenreisningen i Finnmark til gode, enten det var finskhugget eller norskhugget. Der har det vært gjort henvendelser. Men det har hele tiden vært hevdet uavkortet som Sovjet-Samveldets standpunkt at det finskhuggede tømmer var krigsbytte og måtte komme Sovjet-Samveldet til gode, og at det ikke kunne komme på tale å overlate noe av det til norsk bruk.

Jeg vil så bare nevne en av de ettersøknings sakene som vi har gående med Sovjet-Samveldet. Det gjelder en Bergens-styrmann, Henry Meyer, som ble berget i land sammen med mannskap og passasjerer på en norsk fiskerkutter utenfor Murmansk-kysten høsten 1944. Han ble holdt internert av de russiske marinemyndigheter i Murmansk sammen med de andre norske til januar 1945. Da ble de andre sluppet løs, men han ble holdt tilbake. Siden har det, tross ustanselige henvendelser gjennom ambassaden i Moskva og ved forskjellig påtrykk også i den russiske ambassade her, ikke vært mulig å få opplysninger om hva hans videre skjebne har vært i Murmansk. Nå er det imidlertid brakt helt utvilsomt på det rene gjennom bevisopptakelse fra dem som har vært sammen

med ham, at han har vært der, og nøyaktig hvor han har vært. Det er mulig at svaret om at han ikke har vært der, kan skyldes at det russiske utenriksdepartement har spurt de landmilitære myndigheter, mens han var under de sjømilitære myndigheters omsorg. Det er nå rettet en ny henvendelse til ambassaden, hvor vi da gir disse supplerende opplysninger om hvilke sovjet-russiske myndigheter hadde hånd om ham i januar 1945. Vi får da håpe at det kan bli mulig å få greie på hvor det er blitt av ham. Hvorfor han ble holdt tilbake, er det ingen som kan forstå, for han var en mann med utmerket nasjonal holdning etter alles utsagn. Men vi vet, som sagt, ikke hvilke grunner kan ligge bak dette.

Når det gjelder de norsk-finske reinbeiteforhandlinger, er det der ikke noe nytt siden saken ble omtalt sist. Vi venter på en redegjørelse fra finsk side. Landbruksdepartementet her ønsker ikke at Utenriksdepartementet skal purre på saken, fordi Landbruksdepartementet mener det er Finnland som har størst økonomisk interesse av forhandlinger, og at det da er naturlig at initiativet kommer derfra.

Så vil jeg gjerne ganske kort få nevne Hannevig-saken. Der er vi nå kommet så langt at vi i Regjeringen den 21 juni fremmet proposisjon om ratifikasjon av den avtale som var ferdig avsluttet av Hannevig-saken. På grunn av trykningsvanskeligheter er den først oversendt Stortinget i de siste dager. Men det vil være meget ønskelig for å komme videre med denne saken at utenrikskomiteen, selv om arbeidspresset er svært, kunne forsøke å få den behandlet så raskt som mulig, så vi kunne få den forelagt Stortinget. Vi får neppe noen ratifikasjon fra amerikansk side, før vi kan melde at nå er ratifikasjonen fra norsk side i orden.

Ellers kan jeg nevne at det nå i den aller nærmeste framtid kommer til Stortinget en stortingsmelding om fiskeriforhandlingene som ble ført i London i 1943 og i april 1946, og at det også kommer samtidig med stortingsmeldingen om fiskerikonferansene en hemmelig stortingsmelding om fiskerigrensespørsmålet på grunnlag av en del tosidige forhandlinger mellom Norge og Storbritannia som ble ført under krigen. Når de meldingene foreligger, vil jeg gjerne få høve til å komme tilbake til dem. Det kan være meget som taler for at vi må søke å ta opp forhandlinger om fiskerigrensespørsmålet og komme til en varig løsning av det.

Så vil jeg bare si et par ord om et spørsmål som jo har vært meget fremme i pressen i de siste dager og uker, og det er det tyske trålfiske utenfor norskekysten. Der er forholdet det at nokså tidlig i vår, i mars i år, fikk vi en note fra den britiske ambassade som meddelte at tyske trålere på grunn av de vanskelige ernæringsforhold i Tyskland av myndighetene i den britiske okkupasjonszone hadde fått tillatelse til å fiske bl.a. i områdene utenfor norskekysten. Disse trålere hadde fått instruks om ikke å

søke inn til norske havner uten i nødstilfelle. I en regjeringskonferanse ble vi enige om at vi - slik som ernærings-situasjonen i den britiske okkupasjonszone var, og tatt i betraktning at det koster den britiske stat 80 mill. pund om året å holde liv i tyskerne i denne sonen - ikke kunne motsette oss at man lot tyskerne forsøke å skaffe seg noe av den nødvendige mat selv. Vi gikk med på dette bare for inneværende sesongs fiske. Nå viser det seg at disse tyske trålere kommer ikke bare inn i nødstilfelle, men de kommer, uten at vi har mulighet for å nekte det etter de bestemmelser vi i øyeblikket har, også inn for å hente vann og is. Det må da bli et spørsmål om ikke vi må ta dette opp til forhandling med de engelske myndigheter, og hvis det ikke går på den måte, må vi forandre bestemmelsene i trålerloven for å få satt en stopper for at de kommer inn. Vi må også ganske sikkert hevde - når vi kommer så langt som til fredsforhandlingene med Tyskland - at det ikke skal være tysk trålfiske på de norske bankene. Det er en sak som vi arbeider med i øyeblikket, og som vi i høy grad må være oppmerksom på under fredsforhandlingene. Men vi må også, såvidt jeg kan skjønne, ta skritt før den tid, fordi vi ikke kan regne med at det blir noen endelig fredsslutning med Tyskland ennå på temmelig lang tid. Når det gjelder spørsmålet om den timetabell som det nå er blitt enighet om, skal «de 4 store», så snart de er ferdig med finpussingen av de traktater som har vært behandlet i Paris, ta fatt på Tysklandsproblemet. De kommer til forhandlinger om det uten annet grunnlag enn visse erklæringer fra begge sider, nå sist Byrnes' tale i Stuttgart. Det er brakt på det rene, gjennom samtaler jeg har hatt i Paris, at noe teknisk forberedende arbeid er man overhodet ennå ikke kommet i gang med. Det ble på utenriksministerrådets møte i mai-juni foreslått fra engelsk side at man skulle sette ned felles ekspertutvalg som skulle ta fatt på den tekniske forberedelse. Det ble da avvist fra russisk side. Russerne ønsket ikke å nedsette noe slikt utvalg før det hadde vært en alminnelig diskusjon, og det ønsket de ikke å ta på det tidspunkt. Så ble det enighet om at de skal ta det i november.

Det har under samtaler jeg har hatt der nede med enkelte av utenriksministrene, vært nevnt at det ville være meget ønskelig om en under utarbeidelsen av traktaten med Tyskland fikk konsultasjoner med de andre statene som er mest direkte interessert, og det ville være en naturlig avgrensning at de som har vært okkupert av Tyskland, skulle få anledning til å gjøre sine synsmåter gjeldende på et tidligere stadium enn tilfellet er hvor det gjelder Italia og satelittstatene. Hvordan det blir, vet jeg ikke. Belgia har gjort en offisiell henvendelse til de 4 store og sagt at landet ønsker å bli tatt med på råd. Den belgiske utenriksminister sa til meg at han ville synes det var nyttig og riktig om vi også gjorde det samme. Vi har i Regjeringen ikke tatt standpunkt til det ennå. Vi vil

forsøke å bearbeide materialet om Tyskland litt og bli mer klar over hvilket standpunkt vi skal hevde i hele dette store spørsmål, og bl.a. tror jeg vi må ha mer offentlig debatt om dette spørsmålet her hjemme før vi kan forme ut noe standpunkt. Dette spørsmål har vært svært lite debattert i Norge, men både Bevin og Bidault nevnte i samtaler jeg har hatt med dem, at de ville synes det var rimelig med slike konsultasjoner, og at initiativet til slik rådspørring burde komme fra «de 4 store» så de var orientert om de andres synspunkt på et tidlig stadium under arbeidet med den tyske fredsordning.

Så vil jeg gjerne - og det skal være det siste - si et par ord om Spania-spørsmålet. Vi har under Paris-oppholdet forsøkt å få greie på hvordan utsiktene ligger an når det gjelder å få vedtak om, ikke nye platoniske erklæringer, men om virkelige aksjoner fra De Forente Nasjoners generalforsamlings side. Jeg vil gjerne ha sagt at etter de sonderinger jeg har foretatt, er jeg ikke svært optimistisk når det gjelder mulighetene for å få til noe i New York. Det tror jeg er riktig at vi er oppmerksomme på på forhånd, og jeg tror det er riktig at vi kanskje forsøker å få det gjort kjent her hjemme i videre kretser også, for at ikke skuffelsen skal bli altfor stor. Når jeg sier det, er det fordi at det bare er to av de utenriksministre jeg har hatt samtaler med i Paris, som har antydnet at de var interessert i virkelig å gå aktivt inn for dette, utenom dem som alt på forhånd har tatt standpunkt ved å anerkjenne regjeringen Giral, og det er den belgiske og den franske. Ingen av dominions lot til å være det aller ringeste interessert, med den begrunnelse at de allikevel ikke har noen forbindelse med Franco-Spania, så for dem er spørsmålet om å bryte ikke noe problem. De har heller ikke noen økonomisk forbindelse, så for dem å gå inn for brudd på de økonomiske forbindelser, ville være nærmest platonisk. Dette gjelder ikke for Canada, men det gjelder for Australia og for Ny Zealand. Hvor det gjelder den britiske holdning, er det helt klart, så vidt jeg kan skjønne, at man fra britisk side arbeider med en plan for å få erstattet Franco med en annen, og så vidt jeg kan skjønne etter samtaler også med spanske emigranter som er orientert om dette og som er medlemmer av Girals regjering, er det en plan som tar sikte på et pronunciamento, altså et militært kupp, og oppfatningen både på britisk, amerikansk og spansk republikansk hold er at det er den eneste mulighet for å få en forandring uten borgerkrig og uten fremmed intervensjon, hvilket de ikke ønsker noen av dem. Dette vil med andre ord si at i første omgang er regjeringen Giral ikke under noen omstendighet alternativ til Franco-regjeringen. Hvis denne plan modnes og lykkes, vil det i første omgang bli en militær-regjering. Så kommer spørsmålet om det neste stadium, og der er meningene i de spanske republikanske kretser som sitter i regjeringen Giral, meget delte, idet statsministeren mener at når det stadium er over, må det

bli regjeringen Giral som trer til, mens andre medlemmer av hans regjering, bl.a. de som representerer de store spanske faglige organisasjoner, den sosialistiske og den anarkistiske, som er de to store sterke faglige organisasjoner i Spania, sier at det er et uholdbart standpunkt. De sier: Skal vi ha noen sjanse til å holde ro og orden i Spania i den periode på minst 9 måneder som vi må ha for å kunne forberede forsvarlige demokratiske valg eller en forsvarlig demokratisk folkeavstemning, kan vi ikke i denne tid regjere mot de to konservative, vi må ha en konsentrasjonsregjering. De bygger derpå sitt inntrykk av den styrke som de konservative elementer hadde ved de seneste valg under republikken umiddelbart før borgerkrigen, og på de informasjoner de har fra Spania selv om de kreftenes styrke i Spania i dag. Deres standpunkt er: i første stadium militært diktatur, i annet stadium en konsentrasjonsregjering, hvor alle fra selv angrende falangister og til kommunistene må være med for å holde ro og orden i overgangstiden. Så vidt jeg kan skjønne, er i dette tilfelle den britiske regjering helt enig i disse stadier, og når den ikke anerkjenner regjeringen Giral, er det bl.a. fordi den ikke anser den som et mulig alternativ under den videre utvikling. Der hvor det er uenighet mellom de av regjeringen Girals medlemmer som hevder dette synspunkt, og den britiske regjering er i vurderingen av hvordan en internasjonal aksjon fra De Forente Nasjoners side i øyeblikket vil virke på de planer som nå er i gjære blant spanske opposisjonelle generaler som forøvrig også har kontakt med regjeringen Giral. Der er den britiske regjeringens vurdering den at det som hittil er skjedd av internasjonale aksjoner, har, spesielt i militære kretser i Spania, som i første stadium vil være temmelig utslagsgivende etter denne planen, bare virket til å få dem til å reagere spaniastolt - de skal selv greie sakene - og har derfor svekket en eventuell aksjon i Spania. Det er fremdeles det britiske og det amerikanske standpunkt, og det er også oppfatningen hos mange andre. Mange franskmenn er av den samme oppfatning. De spanske republikanerne sier at det kan ha vært riktig inntil for noen måneder siden, men gjennom de kontakter som de nå har med spanske militære som er med i forberedelsene til et kupp, spanske militære som nå kommer illegalt over grensen til Frankrike for å forhandle, mener de å vite at nå er situasjonen i Spania den at nå vil en internasjonal aksjon kanskje hjelpe - kanskje.

Det er det jeg har kunnet bringe på det rene, og meget vil avhenge av hva som skjer og hvor langt denne prosess i Spania modnes i den tid som går mellom nå og det tidspunkt da saken kommer opp til behandling i forsamlingen i De Forente Nasjoner. Dette er naturligvis opplysninger som ikke bør komme ut for alle vinde, men det er de momenter jeg har ment det var riktig å trekke fram til en vurdering av mulighetene for en løsning, hvor jeg etter de samtaler

jeg har hatt, er ganske overbevist om at enhver beskyldning mot den britiske regjering for at den ikke ønsker en avløsning av Francostyret i Spania, er fullstendig grunnløs. Det det gjelder, er en vurdering av midlene og metodene til å nå det mål - hvor den britiske regjering ganske sikkert er enig med oss - å bli kvitt Franco så fort som det på noen mulig måte lar seg gjøre.

Utheim: Det var et par spørsmål jeg hadde lyst til å komme inn på i forbindelse med den redegjørelse vi har hørt fra utenriksministerens side. Jeg leste for ikke mange dagene siden en notis i en norsk avis, som selv oppga at den var opptatt fra en utenlandsk avis, om krav som fra Sovjets side skulle være stillet overfor Svalbard. Jeg vet ikke om dette bare er en røverhistorie, siden det ikke ble omtalt av utenriksministeren. Jeg hadde lyst til å spørre om det foreligger noe sådant, eller om det var bare dikt, den notis jeg leste.

Et spørsmål til vil jeg få lov å stille, og det er i tilknytning til de bemerkninger som kom om Grønlandsproblemet. Vi hadde jo en debatt i Stortinget om dette problem tidligere i år. Jeg hevdet der et standpunkt, som jeg fastholder meget bestemt også i dag. Men det er ikke den side av saken jeg hadde lyst til å tale om nå. Som forholdene har utviklet seg, er det meget vanskelig å få varetatt våre næringsinteresser i tilstrekkelig grad på Grønland. Det er jo først og fremst fiskerne på Sunnmøre som driver denne næring. I den tid jeg var hjemme i sommer, fikk jeg en rekke henvendelser om nødvendigheten av en endring, slik som den hele utvikling på dette område har vært, nødvendigheten av større adgang til å fylle vann o.s.v. Det er først og fremst Vest-Grønland jeg taler om. Med den nåværende traktat er det jo en overordentlig begrenset adgang til anløp for de norske fiskere, 3 havner, hvorav kun den ene kan brukes. Det gjør det nødvendig at disse spørsmål tas opp og at det fra norsk side gjøres alt mulig for at vi kan få friere forhold spesielt med hensyn til området på Vest-Grønland.

Jeg vil i den forbindelse nevne at store kretser i Norge ikke anser oppgjøret med Grønland ferdig etter dommen vi fikk for noen år siden. Jeg tror at man i den nærmeste fremtid fra vide kretser kanskje vil forsøke å få reist liv igjen i den tidligere - hva het den - Norsk Grønlandsforening. Jeg tror ikke det vil være opportunt og riktig å få en agitasjon om spørsmålet på det nåværende tidspunkt. Jeg tror at det kanskje ville berolige meget om det utvalg som utenriksministeren nevnte skulle oppnevnes til å forhandle om disse spørsmål, snarest mulig ble oppnevnt.

Det var en ting til jeg ville få lov til å spørre om. Ved de foreløbige forhandlinger som har vært ført om Grønlandsspørsmålet, opplyste utenriksministeren at det var kommet visse krav fra dansk side om endring av den traktat

vi har om disse spørsmål, og det ble nevnt som eneste krav, så vidt jeg forstod, at man på Øst-Grønland ønsket å få en utvidelse av det område hvor fangst og fiske ikke skulle være tillatt for andre enn grønlendere. Jeg har imidlertid lyst til å spørre om det er andre krav fra dansk side som har vært reist med hensyn til forandring av traktaten, eller er dette det eneste krav?

Smitt Ingebretsen: Jeg har med meget stor interesse hørt utenriksministerens redegjørelse, men det er et punkt som jeg gjerne vil nevne her, fordi jeg tror det er nyttig at man blir klar over det rent prinsipielt. Det er spørsmålet om vår delegasjons mandat og dens forhold til Stortinget. Som forholdene er, har det vakt noen diskusjon mann og mann imellom at der ikke har vært noen kontakt, så vidt jeg vet, mellom Stortinget og vår delegasjon med hensyn til utformingen av dens mandat i Paris. Den diskusjon eller den samtale som der har vært mann og mann imellom om disse ting, har vært aktivisert kan jeg si, i det siste ved at det ikke ble innkalt noe møte i den forsterkede utenrikskomite da utenriksministeren var hjemme, og jeg tror også det er riktig at man her får en litt annen praksis. I så alvorlige og vanskelige ting som vår delegasjon har å stille med i Paris, bør det være kontakt mellom delegasjonen og Stortinget eller Stortingets forsterkede utenrikskomite.

Jeg er personlig helt enig i den synsmåte som utenriksministeren fremholdt her, at det må være en naturlig oppgave for Norge å forsøke i den utstrekning det var anledning til det, å virke utjevnende på de motsetninger som truer oss alle. Men der foreligger mange spørsmål i den forbindelse både med hensyn til vårt samarbeid med andre makter og med hensyn til vår stilling f.eks. i det spørsmål som vår delegasjon måtte ta et standpunkt til - et standpunkt som det sikkert er de som er enig i, og også de som kritiserer - nemlig spørsmålet om samarbeidet mellom de små stater og forholdet til de store. Som utenriksministeren sa, kommer vi nå inn i en fase av forhandlingene hvor vi blir nødt til å ta standpunkt i meget ømtålelige spørsmål ved utformingen av fredstraktatene. Det er naturlig at der da virkelig blir en kontakt, en forhandling mellom utenriksministeren og den forsterkede utenrikskomite, slik at delegasjonen er klar over at de retningslinjer den følger, er i overensstemmelse med de retningslinjer som Stortinget ønsker at der skal følges. Det er klart at der kan under forhandlingene oppstå situasjoner som ingen på forhånd kan kjenne til, men de generelle, de alminnelige retningslinjer for delegasjonens opptreden bør være på det rene gjennom samarbeid mellom utenriksministeren og Stortinget, iallfall representert gjennom utenrikskomiteen.

Jeg festet meg også ved den eiendommelige opplysning som utenriksministeren ga her, som en forklaring på den

ting at han i et intervju i sin tid sa at vi hadde ingen krav på Italia, hvoretter vi reiste krav. Det har vakt nokså stor forbauselse. Når han da forteller at bakgrunnen er den at han ikke visste om at vi hadde noen krav, til tross for at der for måneder siden fra Nortraship var gjort rede for at vi hadde et krav på et forholdsvis betydelig beløp - 100 millioner er også penger -, så er det nødvendig at man får en annen indre ordning i vår administrasjon som hindrer at den slags gjentar seg. Det kan gå én gang at vår utenriksminister uten egen skyld opptrer og uttaler seg om våre forhold på en måte som ikke stemmer med de faktiske, men det må ikke gjenta seg igjen. Jeg ble særlig foruroliget da utenriksministeren tilføyte at ennå hadde man ikke oppklart hvorledes det kunne gå for seg at en sak av så stor viktighet som denne simpelthen forsvant mellom departementene. Det må kunne oppklares, og det er nødvendig at det blir oppklart, for at det ikke skal gjenta seg.

Får jeg så lov til å tilføye et par ord med hensyn til Grønlandssaken. Det skal altså forhandles om de forandringer i Grønlandsavtalen som Danmark ønsker, og det går et år hvor vi har anledning til å forberede oss for disse forhandlinger om de danske endringsforslag. Vil det ikke være naturlig - det ble ikke sagt noe om det fra utenriksministerens side - men vil det ikke være naturlig at det i det året blir overveiet om det ikke også fra norske side er krav om forandringer.

Utheim: Store forandringer.

Smitt Ingebretsen: Jeg var enig i at vi på dette tidspunkt ikke skulle si opp avtalen, det er så mange ting som er i drift i denne tid at man kunne la den sak hvile. Men når nå saken blir tatt opp, og Norge skal til å forhandle om forandringer, er det ikke da nødvendig, når vi også har krav, som vi har stillet i bero for å slippe å ta opp Grønlandsspørsmålet på dette tidspunkt, at vi bruker dette året til å bli klar over våre egne motkrav, og vil det ikke, når vi skal gå til forhandlingsbordet, være en styrke for vår stilling likeoverfor de danske krav, at vi har visse motkrav i denne sak, at vi ikke bare møter for å imøtekomme Danmarks krav, men at vi også sier: Det er ikke bare dere som er misfornøyd med traktaten, vi har også reelle interesser som vi mener ikke er tilstrekkelig ivaretatt ved avtalen. De må også reises, når dere nå reiser spørsmålet om traktaten.

Det var de ting jeg gjerne ville ha sagt. Til slutt vil jeg gjerne også få lov til å si at det var overordentlig interessant å høre den redegjørelse som utenriksministeren ga om det spanske spørsmål. Jeg tror også at i den form utenriksministeren ga den, egner den seg ikke for offentliggjørelse. Men på den annen side vil jeg henstille til utenriksministeren å overveie om det ikke kunne finnes en form hvori det kunne gis en viss

orientering i disse spørsmål. Husk på at her finner det stadig sted demonstrasjoner i det spanske spørsmål, og det er ikke riktig bra at disse ting skal kunne fortsette med stor offentlighet når bakgrunnen for det hele er slik som utenriksministeren her har sagt. Publikum aner ikke noe om det som utenriksministeren her har opplyst, det tror at forholdet er et ganske annet, og i kraft av sin tro om dette, fortsettes det med offentlige demonstrasjoner i dette, som jeg tror man har lov til å kalle ytterst ømfindtlige internasjonale problem. Jeg vil henstille at det overveies om det ikke kan finnes en form så det kan gis også det norske publikum en orientering i dette spørsmål.

Friis: Jeg har etter evne prøvet å følge med i forhandlingene på Paris-konferansen, og jeg må få lov til å si at jeg hadde ventet at det hadde foreligget noen rapporter fra konferansen fra utenrikskomiteens formann etter hvert som konferansen skred frem. Det er to punkter hvor jeg har vært i tvil om delegasjonens opptreden var riktig. Det gjelder reglementsdebatten, og det gjelder debatten om Hellas' krav om å få Albania-spørsmålet inn for utenriksministerrådet.

Om reglementsdebatten fikk vi her en redegjørelse av utenriksministeren. Det fremgikk også av hans redegjøring at spørsmålet var så vidt delikat at han fant det nødvendig å søke den russiske utenriksminister etterpå, for å forklare delegasjonens stemmegivning. Der var, så vidt jeg forstår, tre stadier i denne stemmegivning. Det var et mellomstadium som gjaldt annen del av det britiske endringsforslag hvor Frankrike avholdt seg fra å stemme, mens Norge stemte for. Ved sluttvoteringen som mere var en teknisk votering, var det altså 15 mot 6 stemmer. Men først var det et flertall på 13, så et på 14, og til slutt var flertallet på 15 stemmer. Der var altså et mellomstadium, og vi har ikke fått noen riktig klarhet over hva det var som bestemte at delegasjonen der stemte for det britiske forslag, mens Frankrike på den annen side avholdt seg fra å stemme.

Denne reglementsdebatten fant sted den 8 august. Den 30 august fant debatten sted om Hellas-spørsmålet. Der var store scener, såvidt man forstår av referatet. Den franske delegerte, som var den gamle kjente franske sosialist Moutet, opptrådte på samme side som Sovjetunionen, og stemte mot det greske forslag, mens derimot Norge og Belgia avholdt seg fra å stemme. Denne debatten fant sted to dager før folkeavstemningen i Hellas. Det var åbenbart at det her var politiske momenter med i spillet fra Hellas' side, og jeg syntes det måtte vært naturlig at Norge der hadde stemt sammen med Frankrike, slik som vi hadde gjort det tidligere i de fleste ting. Det er jo i hvert fall helt klart, at så ømfindelig som tingene ligger an på konferansen, så må det være av den aller største viktighet for vårt land at det alltid må kunne sies at de skritt som blir tatt og de

avstemninger som blir gjort av vår delegasjon, er truffet i nær og stadig kontakt med det norske demokrati. Det er viktig for delegasjonen, og jeg tror det er overordentlig viktig for vårt eget land.

Så vil jeg gjerne si et par ord om det utenriksministeren sa om det spanske spørsmål. Han appellerte svært til streng hemmeligholdelse av hva han hadde sagt, men de tingene er jo ikke mer hemmelige allikevel enn at det ganske nylig stod en stor artikkel i det amerikanske tidsskrift The Nation av Del Vayo, den republikaner som var utenriksminister under borgerkrigen, hvor han helt åpent skrev om hele planen, at det er tanken å lage et militært pronunciamento i første omgang og så se hvordan det videre går, og han betegnet denne planen som et forræderi mot det republikanske Spania. Jeg har alt omtalt dette i pressen, mer hemmelig er det ikke, og jeg tror ikke det kan tjene noe at vi skulle være mer hemmelighetsfulle om disse ting enn store utenlandske tidsskrifter og aviser er.

Til slutt vil jeg gjerne få lov å spørre utenriksministeren om den avtale som vi nå blir innbudt til å ratifisere i Hannevig-saken, er godtatt av Hannevig. Jeg har ikke noen forbindelse med Hannevig, og vet svært lite om den sak, men det faktum foreligger at han har skrevet et brev til stortingsmann Løberg og har vedlagt et utkast til overenskomst. Han ber om at den må bli sammenlignet med det forslag som foreligger i det hemmelige dokument, og han sier at han uttrykkelig hadde insistert på at han ikke ville ha noen forandringer i dette utkast. Når jeg så sammenligner det utkastet som er sendt til stortingsmann Løberg, med det som foreligger i det hemmelige dokument, så finner jeg at det er betydelige endringer. Her er kommet inn en helt ny artikkel 7, i art. 9 mangler en del av det som står i det opprinnelige utkast, art. 12 er helt ny. Jeg finner det som min plikt å gjøre oppmerksom på dette, når jeg nå er kommet i besiddelse av dette brevet fra Hannevig, og vil gjerne høre hvordan det ligger an.

Utenriksminister Lange: Jeg vil gjerne først ta opp hr. Smitt Ingebretsens merknad om delegasjonens mandat og den manglende kontakt med utenrikskomiteen. Jeg er ganske sikker på at alle vi som har vært i Paris, har savnet en drøfting med utenrikskomiteen før vi reiste der ned. Men der var forholdet ganske enkelt følgende: Det hele ble bestemt så sent, innbydelsen til konferansen kom så sent, at der ikke ble noen tid til det. Innbydelsen ble først utstedt den 10. juli, og vi skulle være der nede 29. juli, og da vi hadde fått innbydelsen og gikk i vei med å drøfte i departement og regjering instruksen for delegasjonen, sto vi praktisk talt på bar bakke. For vi hadde ikke fått, og fikk ikke før to dager før delegasjonen skulle reise nedover, noe dokument. Arbeidet med å forberede det hele var fra innbydernes side så forsinket, at da vi skulle

utarbeide instruksen, hadde vi faktisk ikke noe materiale, og det eneste vi visste på grunnlag av referatene fra forhandlingene var, at det foreliggende forslag til reglementsordning og til den stilling som de forskjellige stater skulle ha, ville gi oss nærmest en observatørs stilling der nede. Og vi reiste der ned med den kanskje noe naive forutsetning at noen større strid om reglementet ville det ikke bli. En slik 14 dagers debatt som den vi hadde om selve konferansens reglement var vi overhodet ikke forberedt på ville komme. Vi hadde gått ut fra at når de fire var blitt enige om et forslag til reglement, som vi hadde fått se før vi reiste og som vi syntes var ganske fornuftig, så ville det bli akseptert uten større vanskeligheter, og så ville konferansen komme i gang, og vi ville nærmest bli observatører. Det var meget vanskelig å utarbeide noen instruks i det hele tatt, den måtte holdes i meget generelle vendinger. Og nettopp fordi vi ikke hadde materiale for å sammenkalle den forsterkede utenrikskomite - Stortinget var gått fra hverandre, og å sammenkalle utenrikskomiteen ville bli et nokså stort apparat - så trodde vi at vi skulle løse noe av problemet om kontakt ved at vi i delegasjonen hadde med to medlemmer av utenrikskomiteen, utenrikskomiteens formann og president Hambro.

Når det gjelder situasjonen med hensyn til kravet mot Italia, er jeg enig med hr. Smitt Ingebretsen. Jeg synes det er en skandale, og vi må se å få brakt på det rene hvordan det henger sammen. Når vi ikke har kunnet gjøre det, er det fordi handelsministeren er i England, men det vil bli tatt opp så snart han kommer tilbake, for vi må sørge for at den slags ikke kan gjenta seg.

Jeg skal få ta de andre spørsmål som har vært reist, i den rekkefølge de ble reist. Det forbauset meg litt at hr. Utheims innlegg ga inntrykk av at han ikke visste noe om at det overhodet fra russisk side har vært reist krav i forbindelse med Svalbard. Det har det jo vært redegjort for i utenriksminister Lies tid i utenrikskomiteen og Stortinget, og det har også i min tid flere ganger vært redegjort for hvordan den sak står. Det som er forholdet i dag, er at under en av de samtaler jeg hadde med Molotov - jeg har hatt to lange samtaler med ham i Paris - så nevnte han på slutten av samtalen som hadde dreiet seg om forholdene på konferansen dernede, at «vi har jo en sak oss imellom om «Spitsbergen»», som han kalte det, «og den må vi nå se å få en løsning på». Til det svarte jeg at det kan vel ikke haste så forferdelig. Det reagerte han ikke på, men kom tilbake til at nå måtte vi se å få en løsning på saken. Så sa jeg: «Vi har jo for over et år siden sendt et forslag til felles erklæring fra den norske og den russiske regjering om det spørsmål som vi ennå ikke har fått noen reaksjon på fra sovjethold.» «Det stemmer», sa han, «det er vi som nå må ta initiativet og presisere vårt standpunkt til den erklæringen, og vi må da se å finne en tid som

passer oss begge.» - han skulle da komme nærmere tilbake til det. Siden har han ikke nevnt noen ting om den. Det er det som foreligger av nytt i denne sak. Om det betyr at spørsmålet nå vil bli tatt opp med full tyngde i nærmeste fremtid eller ikke, er ikke godt å vite. Det har ved et par tidligere høve, forrige gang i mars i år, overfor ambassadør Andvord i Moskva vært sagt noe lignende, uten at det for alvor ble tatt opp, så jeg kan ikke si noe bestemt om det, men vi må være klar til å ta spørsmålet opp. Jeg nevnte i samtalen med Molotov at etterat nå både Norge og Sovjet-samveldet var medlemmer av de Forente Nasjoner, måtte vi vel kunne se på spørsmålet om det felles forsvar, som har vært foreslått fra sovjetehold, i lys av bestemmelsene i charterets artikkel 43, at det da måtte skje i samråd med stabskomiteen for de Forente Nasjoner. - Det reagerte han overhodet ikke på, tok det ikke opp på noensomhelst måte, sa hverken ja eller nei. Det er det jeg kan fortelle om den sak.

Med hensyn til Vest-Grønland er vi fullstendig klar over de ting som hr. Utheim nevnte, at der har vi store interesser, og de har vært berørt både av ekspedisjonssjef Andersen og av meg og fremholdt som meget sterke krav fra norsk side overfor den danske utenriksminister. Han har, som jeg nevnte, sagt at for sitt vedkommende ville han ønske å strekke seg så langt som mulig for å imøtekomme de norske ønskemål og lette den norske fiskernæring langs Vest-Grønlands kyst. Når det gjelder Øst-Grønland, nevnte jeg bare det viktigste krav fra dansk side, utvidelsen av de områder som har vært forbeholdt eskimoisk bosetning. De andre krav, eller rettere sagt ønskemål, for man kan ikke egentlig ennå si at de er formulert som krav fra dansk side, er skarpere fredningsbestemmelser, bl.a. totalfredning av moskusoksen. Det er de to ting som har vært nevnt fra dansk side som ønskemål hvor det gjelder en revisjon av Grønlandsavtalen. Det er ganske klart at når det nå oppnevnes et utvalg til å forberede forhandlingene med Danmark om både Øst-Grønland og Vest-Grønland, må dette ha mandat til å se på hvilke norske motkrav det måtte stilles i forbindelse med en revisjon av Øst-Grønlandsavtalen. Men jeg tror en bør legge hovedvekten på de norske krav på Vest-Grønland, hvor våre næringsinteresser er av meget større omfang enn de er på Øst-Grønland. Men det er ganske klart at utvalgets eller komiteens mandat må være å drøfte hele spørsmålet, nå når revisjonssaken er reist fra dansk side, for at vi skal stå i den best mulige forhandlingstekniske stilling når forhandlingene begynner, og jeg vil synes det er en selvfølgelighet, når utvalget har behandlet saken og kommet med sin innstilling, at vi igjen rådfører oss i denne forsamling og eventuelt med Stortinget, for at vi skal ha forhandlingsgrunnlaget helt på det rene fra norsk side.

Når det gjelder spørsmålet om Spania, er jeg helt enig med hr. Smitt Ingebretsen - og det er en av de ting jeg

strever med å finne en form for - at det bør gis en orientering om det.

Til hr. Friis' bemerkning om at del Vayo «avslører hele planen», som han sa, er å si at det er det eiendommelige forhold at de av de spanske sosialister som er med i regjeringen Giral, som nå omfatter alle republikanske partier, fra kommunister til de konservative republikanere, de ber i samtale om at dette skal man ikke snakke om offentlig. Og også de av dem som står positivt - jeg kan nevne Gomez, tidligere formann i det spanske transportarbeiderforbund som nå representerer både sosialistpartiet og den spanske sosialistiske fagorganisasjon i Girals regjering - de sier at dette er den eneste plan som kan føre fram. Del Vayo er sammen med Negrin i en liten opposisjonsgruppe, som etter alle de utsagn jeg har kunnet få under mine samtaler med spanske kretser i Paris, står uten noen basis i selve Spania og har meget liten tilslutning blant de spanske emigranter. Da, uten videre å stille seg på deres standpunkt, synes jeg er meget vanskelig.

Friis: Jeg ville bare gjøre oppmerksom på det.

Statsråd Lange: Når det så videre gjelder det spørsmål som hr. Friis reiste om vår holdning under reglementsdebatten, er det ganske riktig at etter at det franske meglingsforslag var falt - et forslag som i sin endelige form stemte ord til annet med et forslag jeg hadde formet et par dager før og da underhånden forelagt de forskjellige delegasjoner for å høre om det kunne godtas, men på det tidspunkt ikke hadde fått godtatt - da det meglingsforslag var falt etter at vi hadde stemt for det, kom da som neste voteringstema det britiske forslag. Der hadde jeg i et tidligere innlegg i debatten sagt at realiteten i det forslag mente vi var den samme som i det franske meglingsforslag. Når vi i første omgang stemte for det franske, var det fordi det kunne aksepteres også fra russisk side. Men all den stund realiteten var den samme, fant vi ikke noen grunn til - president Hambro og jeg satt der sammen - å fravike det som vi begge følte var alminnelig norsk parlamentarisk skikk, at når man ikke får det man helst vil ha, stemmer man i neste omgang for det man nest helst vil ha. Det var ikke jeg som hadde bedt om å få snakke med Molotov om spørsmålet. Samtalen var kommet i stand på Molotovs initiativ. Og det var ikke så at jeg syntes at jeg måtte gi en forklaring på hvorfor vi hadde stemt som vi gjorde, men da vi likevel snakket sammen - det var en samtale som dreiet seg om hele konferansen - så kom vi også inn på det, og jeg gav den forklaring som jeg også har gitt her.

Når det gjelder avstemningen om Hellas' adgang til å reise sine krav overfor Albania, kom den avstemningen for det første helt uventet på delegasjonen, på et tidspunkt da

jeg ikke var i Paris, så jeg tror at komiteens formann kan forklare situasjonen nærmere. Jeg tror at hadde jeg vært der nede, så hadde jeg stemt sammen med Frankrike. Det var et tvilsspørsmål, og jeg tror at når Norge avholdt seg fra å stemme, var det nettopp fordi man i et så delikat spørsmål syntes at det var den letteste utvei. Det tror jeg er den enkle forklaring på at stemmen falt som den gjorde.

Det er i det hele tatt meget vanskelig, dette, og her kommer jeg tilbake til spørsmålet om kontakt igjen. Situasjonen der nede veksler fort, og man stilles på så kort varsel overfor spørsmål om stemmegivninger som kan ha ganske stor virkning utad, at det ikke er mulig med de kommunikasjoner som nå er, å få noen kontakt selv med sin egen regjering før man må ta standpunkt. Delegasjonen må derfor ta standpunkt etter beste skjønn, ut fra den generelle linje som jeg har gitt uttrykk for, og som jeg har inntrykk av at det er enighet om her i komiteen, at vi skal gjøre hva vi kan der nede for å virke utjevne og formidlende.

Når jeg i dag i dette møte med utenrikskomiteen ikke kan ta opp til drøftelse med komiteen hvordan vi skal stille oss til voteringene i plenum i det siste stadium, så er det fordi at de spørsmål som det her blir tale om å ta standpunkt til, ennå ikke har vært kommisjonsbehandlet, så vi vet ikke enda hvilke voteringstemaer vil foreligge fra kommisjonen. Forholdet er det at i hvert fall da jeg reiste fra Paris - og på grunn av den dårlige postforbindelse, har vi ikke fått noen rapporter om det som er skjedd etter at jeg reiste fra Paris - var kommisjonene stort sett ferdige med de spørsmål hvor de på forhånd forelå enighet fra de fire store, hvor de fire store var bundet og hvor praktisk talt ingen endringer, eller helt ubetydelige endringer, er kommet med i kommisjonenes foreløpige vedtak. De spørsmål hvor de fire store på forhånd ikke var enige, er for øyeblikket under diskusjon, og der er det jo umulig å vite, før kommisjonene er ferdige med sin behandling, hvilke motsetninger som da enda vil bestå, og hvor det blir nødvendig å markere stilling for det ene eller det annet standpunkt.

Jeg kan nevne ganske kort hva de viktigste av de spørsmålene er. Det er først Trieste-spørsmålet, hvor, så vidt jeg skjønner, de territoriale bestemmelsene sannsynligvis kommer til å bli de som de fire er enige om på forhånd - altså grensene for det frie område Trieste. Jeg tror neppe det blir noen forandring der, hvis det ikke blir alvor av det som det står melding om i avisene i dag, at der opptas direkte forhandlinger mellom Jugoslavia og Italia, og at de to kommer til et annet resultat. Det er jo skjedd for visse spørsmåls vedkommende når det gjelder Syd-Tyrol, ved direkte forhandlinger mellom Østerrike og Italia, og hvis de forhandlinger direkte mellom Italia og Jugoslavia som står antydnet i avisene i dag, kan komme i gang, så er det mulig at det blir visse forandringer i

avtalen mellom de fire store, for de fire store vil da akseptere det som de to mest interesserte parter kommer til enighet om. Men det som det ikke forelå enighet om mellom de fire store, det er statuttene, altså forfatningen for det frie område Trieste, hvor standpunktene sto meget langt fra hverandre. Men en kan jo håpe at en under kommisjonsbehandlingen kan arbeide seg sammen til et mer felles standpunkt.

I traktatene med Donaulandene er det de økonomiske spørsmålene som det ikke er enighet om; det er hele regimet for Donau-farten, om disse Donau-kommisjonene skal være sammensatt bare av de tilgrensende stater, eller om det skal være internasjonale kommisjoner, slik som det har vært hittil. De spørsmålene var de ennå ikke gått løs på. Jeg var inne på det i samtaler, engang med Bevin bl.a., hvor jeg spurte om det var noen utsikt til at de kunne arbeide seg sammen. Han kunne ikke si så meget om det, men hadde et visst håp om at man før spørsmålet kom til votering, kunne arbeide seg sammen til en løsning som kunne aksepteres av alle, - det gjaldt spesielt skipsfarten og ordningen med kommisjonene. Men jeg kan ikke - fordi det ble gitt i så utpreget fortrolighet - selv her si hvilken kompromissløsning han antydte.

Så gjelder det hele spørsmålet om den økonomiske politikken i disse landene, om det gjennom traktatene skal pålegges dem å anvende mestbegunstigelsesklausulen i samtlige sine handelsavtaler med andre land, det som er det amerikanske standpunkt, eller om man ikke skal stille noe sådant krav, det som er det russiske standpunkt, et spørsmål hvor igjen - det er mitt inntrykk etter samtalen med Bevin - engelskmennene forsøker å finne en mellomvei.

Jeg snakket også med Bidault om disse ting. Han var jo under de forberedende forhandlinger mellom de fire store den som hver gang det så riktig ille ut, fant en formel som de kunne samle seg om, men jeg må si at jeg gikk nokså skuffet tilbake fra den samtalen. Han virket som han var trett - det hadde vært så vanskelig å få det så langt, at nå hadde han nesten gitt opp. Det kan vel også henge sammen med at han har en umåtelig byrde på seg som fungerende statssjef, fungerende statsminister og utenriksminister. Så gjerne jeg ville - og for delegasjonen som helhet er jeg ganske sikker på at det ville vært en umåtelig styrkelse å ha kunnet ha en drøfting her hjemme om hvilke standpunkter vi skal ta - kan jeg ikke se at det teknisk er mulig, slik som forhandlingsgangen er nå, og delegasjonen blir nødt til når jeg kommer ned igjen - jeg hadde tenkt å reise nedover 2 oktober, og jeg håper at til 2 oktober er disse vanskelige spørsmål avklaret gjennom kommisjonsforhandlinger - da å drøfte sitt standpunkt og så sant det lar seg gjøre, å komme i kontakt med Regjeringen. Men å fly hjem og forelegge det for utenrikskomiteen og fly ned igjen, blir det sannsynligvis ikke tid til. Jeg kan ikke skjønne hvordan det rent teknisk kan ordnes, så vi

blir nødt til i delegasjonen å ta standpunkt etter beste skjønn etter den generelle linje som vi har fulgt eller ihvertfall forsøkt å følge der nede.

Til slutt var det spørsmålet om Hannevigsaken. Før den avtalen som Stortinget nå innbys til å ratifisere, ble undertegnet av ambassadør Morgenstierne på den norske regjerings vegne, fikk Morgenstierne fullmakt med den betingelse: «Undertegn hvis Hannevig enig.» Og Morgenstierne spurte så Hannevig og fikk fra ham følgende telegram: «I authorize you sign. Compliments Hannevig.» Så avtalen ble ikke undertegnet før den var godkjent av Hannevig. Det er det jeg kan si om den sak. Ellers vil vi vel få anledning til å komme tilbake til hele saken når komiteen får tid til å drøfte den.

Andrå: Særlig hr. Smitt Ingebretsen ga uttrykk for at han syntes det hadde vært dårlig kontakt mellom den utvidede utenrikskomite og utenriksministeren, såvidt jeg kunne skjønne, og det kan jo også se slik ut. Utenrikskomiteen er jo et viktig organ, den er et viktig bindeledd mellom Stortinget og utenriksministeren. I 1945 hadde vi 14 møter i denne komiteen, mens vi i år har hatt 1 i mai og 1 i september. Jeg vet at det har vært atskillig snakk om dette, og jeg har også syntes at det har vært dårlig kontakt. Men etter å ha hørt utenriksministeren føler iallfall jeg meg beroliget, jeg tror også at de fleste i komiteen kan gjøre det. Han har nå redegjort for alle de saker som det i det store og hele kan redegjøres for, såvidt jeg kan skjønne, og de står jo omtrent som ved siste redegjørelse, det er ikke noe særlig nytt som har tildratt seg.

Så er det sagt at vi burde ha gitt delegasjonen til Paris et mandat før den reiste nedover. Men hvordan i all verden skulle det kunne settes opp et mandat på forhånd for hvordan den skulle stille seg til de spørsmål og saker som har vært oppe der nede? Når vi nå har hørt og sett hvordan forhandlingene har utartet, kan jeg nesten si, forstår man at det ville vært en umulighet. Det ville kanskje være heldig om utenriksministeren også fant tid til å komme med en redegjørelse for Stortinget for lukkede dører, men jeg er sikker på at resultatet ville bli det samme der. Det har jo vært vanskelige tider, det har ikke vært noen fredelig vår og sommer på det utenrikspolitiske område, så det er ikke noe rart om man synes at det har vært liten kontakt, at man har fått vite for lite.

Med hensyn til Grønland er jeg for min part meget fornøyd. Vi må jo være klar over at de interessene vi har på Øst-Grønland, de er mest følelsesmessige, det kan aldri bli noen næringsinteresser av betydning. Det har vært nasjonalisme og følelser ved det hele tiden, og når nå utenriksministeren har hatt samtale med den danske utenriksminister, og han mener at hvis vi kan fire en smule på Øst-Grønland, er det godt håp om at vi kan få det igjen

på Vest-Grønland, hvor jeg i likhet med hr. Utheim og utenriksministeren mener at vi har betydelige næringsinteresser, så tror jeg at hvis den linje kunne bli fulgt videre, har det hele tatt en heldig vending. Jeg vil håpe at Grønlandsspørsmålet ikke reiser seg på samme måte som før, at det skal være Øst-Grønland som skal være hovedsaken. Og jeg vil også håpe at Adolf Hoel blir sittende inne så lenge at han ikke får anledning til å stable Grønlandsforhandlingene på benene igjen.

Smitt Ingebretsen: Jeg vil bare få lov til å komme med en ganske kort replikk. Jeg synes ikke egentlig det er et særlig overbevisende svar å henvise til at handelsministeren for et par dager siden reiste til England, og at man da ikke har kunnet oppklare en slik skandale som var åpenbar for uker siden.

Utenriksminister Lange: Nei, den var ikke åpenbar før 3 dager før jeg reiste fra Paris, og da jeg kom hjem, sto allerede handelsministeren på farten, og jeg ville ikke ta saken opp med departementet før dets sjef var til stede.

Smitt Ingebretsen: Jeg forsto det som statsråden for et par dager siden reiste til England, i hvert fall var han for ikke så mange dager siden her i huset, og skandalen var åpenbar i det øyeblikk da vårt krav ble framsatt overfor Italia. Det kan ikke være noen diskusjon om det. Jeg synes at når en sådan historie dukker opp, burde man straks ha kunnet bringe forholdet på det rene.

Med hensyn til vanskelighetene med å komme i kontakt med utenrikskomiteen - fordi situasjonene veksler og utvikler seg etter hvert - så er jeg klar over det, og jeg nevnte også det i mitt lille innlegg, at man som følge av de oppståtte, raskt vekslende situasjoner ikke til enhver tid kan stå i kontakt med Stortinget eller med utenrikskomiteen. Men det skulle utvilsomt være anledning til i atskillig større utstrekning enn tilfelle har vært, å komme i kontakt med utenrikskomiteen, og jeg vil henstille til utenriksministeren å huske på at å sammenkalle utenrikskomiteen er ikke et så stort apparat i forhold til de store interesser som det her gjelder. Utenrikskomiteen kan meget raskt sammenkalles, man behøver ikke av hensyn til utenrikskomiteen å unnlate det, og jeg synes i hvert tilfelle at når utenriksministeren kommer hjem, da er det naturlig at det første han gjør, er å sette seg i kontakt med utenrikskomiteen.

Formannen: Jeg må få lov til som medlem av utenrikskomiteen å takke utenriksministeren for hans redegjørelse. Når det gjelder Grønland, Svalbard, det tyske trålfiske o.s.v. kan jeg ikke se at det er noe å bemerke til den redegjørelsen vi har fått. Når det gjelder det tyske trålfiske vil jeg bare der understreke som min

forutsetning at det i det som fra norsk side gjøres - og det var utenriksministeren selv også helt klar over - intet må foretas som prejudiserer vår stilling på noen måte, slik at vi helt ut kan stå i den best mulige stilling når det gjelder å fremme våre prinsipale krav, og at vi, når fredsforhandlingene med Tyskland kommer, kan få slått fast at vi skal være beskyttet ihvertfall likeoverfor trålfiske fra tysk side på våre banker i fremtiden.

Et par ord angående kontakten med utenrikskomiteen. Jeg må som formann si at utenriksministeren alltid meget velvillig har stått til tjeneste med å gi komiteen alle mulige opplysninger, og beredvillig har gitt redegjørelser når det var påkrevet og ønskelig. Jeg kan opplyse at i forbindelse med fredsforhandlingene i Paris, som må vekke adskillig interesse, reiste jeg etter å ha konferert med et par av komiteens medlemmer allerede før Stortinget gikk fra hverandre i vår, spørsmålet om vi ikke skulle få en redegjørelse fra utenriksministeren, for det er utenriksministeren som til enhver tid må orientere komiteen om den utenrikspolitiske situasjon. Jeg henvendte meg til utenriksministeren som straks var villig og beredt til å gi den, men sa han, det finnes ikke noe å gi redegjørelse for, det eneste vi har fått er en innbydelse, og jeg kan ikke gi utenrikskomiteens medlemmer en redegjørelse om det de på forhånd kjenner til. Så kom man ned til Paris og det en da hadde kunnet gjøre, var selvsagt at utenriksministeren kunne ha reist tilbake til Oslo og sammenkalt den utvidede utenrikskomite til et møte mellom sesjonene. Slik som saken ligger an og etter den redegjørelse vi har fått, tror jeg ikke egentlig at det kan bebreides ham at det ikke ble gjort. Nå, straks Stortinget igjen kom sammen, er det første som skjer, at vi har dette møte for at utenrikskomiteen til enhver tid skal være orientert, og jeg vil gjerne si at jeg anser det som min viktigste oppgave som formann for utenrikskomiteen å sørge for at den til enhver tid blir holdt best mulig orientert om utenrikspolitiske saker.

Og så tilslutt spørsmålet om også å gi Stortinget redegjørelsen som ble nevnt av herr Andrå. Det bør overveies om ikke den redegjørelse som utenriksministeren nu har gitt, også bør gis Stortinget i et hemmelig møte, men det kan man jo ta standpunkt til senere.

Jeg skal høre om det er noen fler som nu forlanger ordet før dette møte heves?

Utheim: Det som er sagt i møtet idag, utenriksministerens redegjørelse og den debatt som har fulgt, er jo stenografert. Jeg ville sette pris på om et eksemplar av dette som her er forhandlet, oversendes dem som er tilstede her idag.

Formannen: Det tror jeg jeg kan love vil bli gjort.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen, møte 19. september 1946 kl. 10

Møtet hevet kl. 12.15.